

Nr 139.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående utgivande av livränta till Elisabeth Kjellbing m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Allan Vougt.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, fråga om utgivande av livränta till Elisabeth Kjellbing m. m. och anför därvid följande.

Under militär nattövning vid 401. övningskompaniet inom Öregrunds stads område den 21 juli 1944 vådasköt värnpliktige löjtnanten 78—55—20 Carl Gustav Högberg med ett pistolskott värnpliktige nr 141—46—33 Karl Herbert Elof Kjellbing med påföljd att denne avled. De närmare omständigheterna voro följande.

Kompaniet var för övningen uppdelat i en anfallande och en försvarande styrka. Högberg, som tjänstgjorde såsom plutonchef vid kompaniet, hade befälet över den anfallande styrkan. Före övningens början visiterade Högberg manskapets vapen men däremot icke sin egen pistol. Under övningen ryckte Högberg med sin avdelning fram mot en bergshöjd för att erövra ett på höjden befintligt värn. För att göra stormningen mera levande tog han upp sin pistol som han trodde vara oladdad. Under framryckningen gick plötsligt ett skott från Högbergs pistol och träffade Kjellbing som uppehöll sig vid värnet. Kjellbing föll omkull och avled inom kort.

Vid utredningen uppgav Högberg bland annat följande. Före olyckan hade han icke använt pistolen utan hela tiden haft den sådan den var när han fick ut den från vapenförrådet. Vid ett tillfälle tre veckor tidigare hade han tagit magasinet ur pistolen och sett, att det var tomt. Han hade haft pistolen förvarad i en skrivbordslåda på kompaniexpeditionen. Den kväll olyckan inträffade hade han undersökt sin pistol i skogen under ett tidigare övningsmoment innan han kommit fram till bergshöjden. Han hade först gjort en mantelrörelse varvid manteln troligen stannat i tillbakafört läge. Han tyckte sig komma ihåg, att han därefter fört ut magasinet en aning för att manteln skulle kunna föras fram. Därefter hade han gjort en avfyring med pistolmynningen riktad mot marken. Han hade för sig, att han gjort ännu en mantelrörelse men kunde icke erinra sig om han gjort någon ytterligare avfyring. Han hade icke tagit ut magasinet för att kontrollera, huruvida det innehöll några skarpa patroner.

Enligt utfärdad order var Högberg skyldig att under den beredskapsgrad som rådde vid tiden för olyckan bära oladdad pistol samt i pistolfodralet två magasin fyllda med sju patroner vardera.

Vid undersökning framkom, att den till Högberg utlämnade pistolen var behäftad med felaktigheter såtillvida att det var svårt att draga tillbaka manteln samt att, om denna rörelse utfördes långsamt, manteln kunde haka upp sig till följd av att en inneliggande patron kom i kläm med översidan mot innerkanten av patronläget varvid man kunde göra blindavfyring.

Vid en sedermera av statens kriminaltekniska anstalt företagen undersökning rörande händelseförloppet vid Kjellbings död konstaterades, att den kula, som träffat Kjellbing, genom rikoschettering en eller flera gånger ändrat riktning samt att Högberg därför i skottlossningsögonblicket icke kunde haft pistolens mynning riktad mot Kjellbing.

Sedan i anledning av det inträffade mot Högberg förts ansvarstalan ävensom skadeståndstalan av riksförsäkringsanstalten och Kjellbings efterlevande, utlät sig fältskriftsrätten nr 5 genom utslag den 18 januari 1945 i ansvarsfrågan sålunda:

Högberg har icke på sätt som det måste anses ha ålegat honom före ifrågavarande övnings början visiterat sitt eget vapen.

Det har beträffande pistolens beskaffenhet icke förekommit sådana omständigheter, att det kan antagas att vid en reglementsenligt utförd visitering det icke skulle upptäckas förefintligheten av patroner i pistolen.

På grund härav måste Högberg anses ha gjort sig skyldig till tjänsteför-

summelse, en försummelse som i sin tur vållat Kjellbings död, samt prövar fältkrigsrätten, som finner omständigheterna för Högberg mildrande, förty rättvist att med tillämpning av 34 § 2 stycket strafflagen för krigsmakten döma Högberg dels jämlikt 14 kap. 9 § allmänna strafflagen att böta tio dagsböter à fyra kronor till kronan, dels och jämlikt 130 § strafflagen för krigsmakten att hållas i vaktarrest i sex dagar.

Fältkrigsrätten förpliktade därjämte Högberg att ersätta riks försäkringsanstalten dels i begravningshjälp 150 kronor, dels för från anstalten utgående livräntor, nämligen till den avlidnes hustru Elisabeth Kjellbing 600 kronor för år från den 22 juli 1944 så länge hon lever ogift samt till barnen Kurt Herbert, född den 7 mars 1938, och Mait Elisabeth, född den 6 december 1940, 400 kronor om året för vardera barnet räknat från den 22 juli 1944 till dess det uppnått sexton år, jämte för åren 1944 och 1945 40 % dyrtidstillägg å livräntorna. Därjämte skulle Högberg ersätta riks försäkringsanstalten dess rättegångskostnader med 20 kronor. Högberg förpliktades jämväl att i livränta till Elisabeth Kjellbing utgiva för hennes egen del 100 kronor per månad så länge hon lever ogift och för vardera barnet 50 kronor per månad till dess det fyllt sexton år, med avdrag likväl för de belopp som kunde komma att utgå från riks försäkringsanstalten och familjebidragsnämnden. Tillika ålades Högberg att ersätta Elisabeth Kjellbing för begravningskostnaderna med sammanlagt 419 kronor 90 öre.

Sedan Högberg anfört besvär, har krigshovrätten genom utslag den 5 mars 1946 — med motivering att Högberg underlåtit att före den avfyring av pistolen, som orsakade Kjellbings död, förvissa sig om att i pistolen icke fanns något skarpt skott samt Högberg förty icke kunde undgå ansvar för tjänsteförsummelse och vållande till annans död — fastställt krigsrättens utslag.

Kungl. Maj:t har efter besvär av Högberg genom utslag den 23 november 1946 ej funnit skäl att göra ändring i krigshovrättens utslag.

Sedermera har Högberg till Kungl. Maj:t ingivit en den 22 januari 1947 dagtecknad nådeansökan. I denna har Högberg anhållit att bliva befriad från honom ådömda bötes- och arreststraff. Härjämte har Högberg hemställt, att Kungl. Maj:t måtte dels befria honom från ersättnings skyldighet till riks försäkringsanstalten och dels förordna att jämväl övriga ersättningsbelopp som enligt domstolarnas utslag ålagts honom skola utgivas av kronan utan återbäringsskyldighet för honom. Ansökningen har i vad den avser befrielse från straff lämnats utan bifall.

Såvitt gäller ersättningsfrågan har Högberg framhållit följande. Den försummelse som lagts Högberg till last och som föranlett skadeståndsskyldigheten hade endast på grund av ett flertal olyckliga omständigheter kunnat få till följd att Kjellbing dödats. Skadeståndsbeloppen, ehuru i och för sig icke oskäligen, äro för Högberg med hans små inkomster och synnerligen obetydliga tillgångar oöverkomliga. Om ersättnings skyldigheten för honom kvarstår, kommer han under resten av sin levnad att förbli gäldenär i förhållande till Kjellbings efterlevande med flera och kan aldrig betala skulden.

I verkligheten skulle detta komma att verka som ett straff utsträckt att gälla under resten av hans livstid.

Vid ansökningen har Högberg fogat intyg från militära befattningshavare, under vilkas befäl Högberg stått under beredskapstiden. I intygen framhållas Högbergs noggrannhet, arbetsamhet och starka plikt känsla.

Högberg har uppgivit, att han icke kunnat fullgöra någon del av den ersättningsskyldighet som ålagts honom gentemot Kjellbings efterlevande.

Riksförsäkringsanstalten har i utlåtande den 1 oktober 1947 under hänvisning till av anstalten införskaffad utredning rörande Högbergs ekonomiska förhållanden förklarat sig för sin del icke vilja motsätta sig att Högberg befrias från all ersättningsskyldighet gentemot riksförsäkringsanstalten i förevarande fall.

Av utredningen rörande Högbergs ekonomiska förhållanden framgår bl. a., att Högberg, som är gift, sedan år 1936 är anställd som försäljare hos en firma i Knivsta mot fast lön, 200 kronor per månad, och provision. Högbergs hustru har endast obetydlig inkomst. Högbergs till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade belopp utgjorde för år 1946 3 500 kronor. Enligt Högbergs år 1947 avgivna självdeklaration utgjorde hans efter samma grunder beräknade inkomst 7 800 kronor. Med hänsyn till rådande importsvårigheter äro inkomsterna emellertid enligt Högbergs uppgifter numera lägre. Högberg har försörjningsplikt mot sin 78-årige fader, till vilkens underhåll han erlägger 500 kronor om året.

Statskontoret har i utlåtande den 29 oktober 1947 förklarat, att statskontoret med hänsyn till föreliggande omständigheter icke vill motsätta sig, att Högberg på sätt riksförsäkringsanstalten hemställt i ärendet befrias från all honom åvilande ersättningsskyldighet gentemot anstalten.

Försvarets civilförvaltning, som i ärendet inhämtat yttrande från försvarets skaderegleringsnämnd, har i utlåtande den 10 februari 1948 anslutit sig till följande av nämnden den 6 februari 1948 avgivna yttrande.

»Försvarets skaderegleringsnämnd, som utgår från att, därest målsägandena anhängiggjort talan mot kronan om ersättning i anledning av Kjellbings död, kronan icke kunnat undgå skyldighet att utgiva sådan ersättning, anser de utdömda beloppen skäligen.

På grund härav samt med hänsyn till såväl omständigheterna i samband med dödsfallet som Högbergs svaga ekonomiska ställning och hälsotillstånd ävensom hans väl vitsordade militära tjänstgöring, anser nämnden den underdåniga ansökningen böra bifallas.»

Civilförvaltningen har i sitt utlåtande förklarat sig tillstyrka, att kronan övertager den skadeståndsskyldighet, som enligt Kungl. Maj:ts ifrågavarande utslag åvilar Högberg, samt att Högberg befrias från återbetalningsskyldighet till kronan.

Departementschefen. Det synes uppenbart att, såsom försvarets skaderegleringsnämnd utgått från, kronan enligt allmänna skadestandsregler är ersättningsskyldig till Kjellbings efterlevande utöver vad som följer av militärsättningsförordningen. På grund härav torde kronan böra övertaga

den skadeståndsskyldighet som enligt ifrågavarande utslag åvilar Högberg. Med hänsyn till den provisoriska karaktären av nuvarande dyrtidstillägg å ersättningar från riks försäkringsanstalten synes det vidare motiverat, att avdrag för sådant dyrtidstillägg till Kjellbings efterlevande icke göres vid bestämmande av vad kronan i Högbergs ställe skall utgiva. Såsom framgår av domstolsutslagen ha omständigheterna vid olyckan för Högberg befunnits mildrande. Med hänsyn härtill samt med beaktande av Högbergs begränsade ekonomiska möjligheter och goda vitsord från militär-tjänstgöringen anser jag mig i likhet med civilförvaltningen och skaderegleringsnämnden vidare böra föreslå, att Högberg befrias från all honom enligt omförmälda utslag åvilande återbetalningsskyldighet till kronan. Av riksdagen bör utverkas medgivande att livräntorna må gäldas av anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. På sätt tidigare i likartade fall ägt rum bör föreskrift meddelas därom, att å ersättningsbelopp icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån som enligt gällande bestämmelser tillkommer pensionstagare.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att kronan övertager den skadeståndsskyldighet, som på grund av förutnämnda olyckshändelse och med beaktande av vad i det föregående anförts åvilar Carl Gustav Högberg, och att i anledning därav må från och med den 22 juli 1944 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas årlig livränta till Elisabeth Kjellbing så länge hon lever ogift med 1 200 kronor samt till barnen Kurt Herbert Kjellbing, född den 7 mars 1938, och Mait Elisabeth Kjellbing, född den 6 december 1940, med 600 kronor till vardera barnet till dess det uppnått 16 år — dock med avdrag för vad Elisabeth Kjellbing och barnen Kjellbing på grund av dödsfallet uppburit eller kunna komma att uppbära i livränta från riks försäkringsanstalten, därå utgående dyrtidstillägg ej medräknat — med iakttagande att å de sålunda bestämda livräntorna icke må åtnjutas någon sådan tilläggsförmån, som enligt gällande bestämmelser eljest tillkommer pensionstagare,

dels ock att Carl Gustav Högberg må befrias från all honom på grund av omförmälda olyckshändelse enligt domstols utslag åvilande återbetalningsskyldighet till kronan.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta af Sandeberg.